

**XALQARO EIFL KONSORSIUMI - 2025.
O‘ZBEKISTON OLIY TA’LIM UCHUN RAQAMLI
ILMIY VA TA’LIM RESURLARI**

DOI: 10.34920/phe.2025.18.10

Husniya Boysunova

Annotatsiya. Ushbu maqola 2025 yilda Xalqaro EIFL Konsorsiumi tomonidan taklif etilayotgan raqamli, ilmiy-ta’limiy resurslarining O‘zbekiston oliy ta’lim tizimidagi ahamiyatini tahlil qiladi. Maqolada EIFL konsorsiumi bilan hamkorlik natijasida universitetlar, ilmiy markazlar va kutubxonalarga taqdim etilayotgan elektron ma’lumotlar bazalari, ilg‘or ilmiy nashrlar, ochiq kirishdagi resurslar va litsenziyalangan kontentning ta’lim sifatini oshirishdagi roli yoritiladi va O‘zbekiston oliy ta’lim muassasalari uchun yangi xorijiy ilmiy-ta’limiy bazalar yo‘nalishlari taqdim etiladi.

Kalit so‘zlar: EIFL konsorsiumi, raqamli ilmiy resurslar, elektron ma’lumotlar bazalari, oliy ta’lim, ilmiy tadqiqotlar, ochiq kirish, litsenziyalangan kontent, kutubxona konsorsiumlari, raqamli transformatsiya, ilmiy axborot tizimlari.

**INTERNATIONAL EIFL CONSORTIUM 2025.
DIGITAL SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESOURCES FOR
HIGHER EDUCATION IN UZBEKISTAN**

DOI: 10.34920/phe.2025.18.10

Husniya Boysunova

Abstract. This article analyses the significance of the digital scientific and educational resources offered by the International EIFL Consortium in 2025 for Uzbekistan’s higher education system. It examines the role of electronic databases, advanced scholarly publications, open-access resources, and licensed content provided to universities, research centres, and libraries through EIFL’s cooperation in enhancing the quality of education. The study also explores the expansion of scientific collaboration and the processes of integration into the global information space, while presenting new directions for foreign scientific and educational databases for higher education institutions in Uzbekistan.

Keywords: EIFL Consortium, digital scholarly resources, electronic databases, higher education, scientific research, open access, licensed content, library consortia, digital transformation, scientific information systems.

Bugungi kunda oliy ta’limga etibor yurtimizda tobora oshib bormoqda. Turli litsenzion va qimmatbaho xorijiy resurslarga obunalarning shakllantirilayotganini bunga yaqqol misollardan biri sifatida keltirsak bo‘ladi. Xorijiy ilmiy-ta’limiy bazalar – bu xalqaro ilmiy jurnallar, monografiyalar, dissertatsiyalar, konferensiya materiallari va boshqa akademik nashrlarni jamlagan, izlash, topish va ulardan foydalanish imkonini beruvchi elektron axborot-kutubxona tizimlari. Ular ilmiy tadqiqotlar samaradorligini oshirish, ilmiy natijalarni taqqoslash, bibliometrik tahlil o‘tkazish hamda malaka oshirish jarayonida asosiy manba vazifasini bajaradi. Google va xorijiy ilmiy-ta’limiy bazalar o‘rtasidagi asosiy farq ularning maqsadi va taqdim etadigan kontent sifatiga bog‘liq. Google – umumiy ma’lumot qidirish tizimi bo‘lib, internetdagi barcha turdagi sahifalarni, jumladan bloglar, forumlar, reklama

materiallari va ilmiy jihatdan tasdiqlanmagan manbalarni ham indekslaydi. Shu sababli Google orqali olingan natijalar katta qamrovga ega bo'lsa-da, ular akademik sifat kafolatiga ega emas. Bunga qarama-qarshi ravishda EBSCO, Springer, Oxford kabi xorijiy ilmiy-ta'limiy bazalar faqat ilmiy jurnallar, monografiyalar, dissertatsiyalar, konferensiya materiallari va boshqa ilmiy nashrlarning tekshirilgan, taqrizdan (peer-review) o'tgan versiyalarini taqdim etadi [1]. Bu bazalarda kontent sifat jihatidan nazoratdan o'tgan bo'lib, ilmiy tadqiqotlar uchun ishonchli, litsenzion manba hisoblanadi. Ayni damda O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan respublikadagi barcha universitet ilmiy xodimlari va tadqiqotchilari uchun Web of Science analitik tizimidan va Springer bazasidan foydalanish imkoniyati yaratilgan [2,3]. Bu nafaqat ilmiy kontentga kirishni kengaytirmoqda, balki ilmiy tadqiqotlar sifatini oshirish, xalqaro miqyosda raqobatbardosh maqolalar yaratish va tadqiqotchilarning bibliometrik ko'rsatkichlarini yaxshilashga ham xizmat qilmoqda. O'zbekiston Milliy kutubxonasi, mamlakatdagi eng yirik axborot va metodologik markazi sifatida, respublika bo'ylab barcha kutubxonalar va turli tashkilotlarga 20 dan ziyod xalqaro ilmiy-ta'limiy ma'lumotlar bazasidan foydalanish imkoniyatini muntazam ravishda yaratib kelmoqda [4]. Ular jumlasiga quyidagilar kiradi:

1. EBSCO information Services,
2. Proquest Dissertations and Theses,
3. Oxford University Press,
4. PressReader,
5. East View,
6. EBS Znanium,
7. Web of Science,
8. Springer Link,
9. Wiley,
10. Emerald Publishing

EIFL konsorsiumiga a'zolik doirasida quyidagi bazalar mavjud:

11. ACM Digital Library,
12. Duke Journals Scholarly Collection,
13. Edward Elgar Publishing Development Studies & Environment e-books,
14. Edward Elgar Publishing Journals,
15. Elgar Advanced Introductions: Law,
16. European Respiratory Journal,
17. IWA Publishing Journals,
18. Mathematical Sciences Publishers Journals,
19. Open Book Publishers E-books,
20. OpenEdition Journals,
21. Royal Society Journals Collection,
22. The Company of Biologists' Journals [5].

Milliy kutubxonaga tashrif buyurgan har bir foydalanuvchi yuqorida keltirilgan barcha ma'lumotlar bazalaridan to'liq foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi. Hozirgi vaqtda Milliy kutubxona ushbu resurslarga kutubxonaga

kelmasdan, bevosita tashkilotning o'zidan turib masofadan kirish imkoniyatini ham joriy etmoqda. Buning uchun tashkilotlar, kutubxonalar yoki ushbu bazalardan foydalanishni istagan foydalanuvchilar Milliy kutubxonaga murojaat qilishlari mumkin.

EIFL kutubxonalar konsorsiumiga a'zolik doirasida yuqoridagi bazalardan tashqari yana bir qator bazalardan Yurtimizdagi barcha oliy ta'lim muassasalari va kutubxonalar foydalanishlari mumkin [6]. 2025-yilda Armaniston Milliy kutubxonasi mezbonligida o'tkazilgan EIFL konsorsiumining Bosh Assambleyasida axborot-kutubxona sohasida ochiq kirish, litsenziyalash, mualliflik huquqi va innovatsion dasturlarni rivojlantirish masalalari muhokama qilindi. Yiliga bir marotaba o'tkaziladigan ushbu yirik EIFL yig'ilishining asosiy maqsadi - xorijiy ilmiy-ta'limiy ma'lumotlar bazalaridan foydalanish bo'yicha xabardorlikni oshirish hamda ilmiy elektron resurslarga ochiq kirish masalalariga oid dolzarb ma'lumotlarni taqdim etishdir. Ushbu anjuman EIFLning barcha hamkor mamlakatlaridagi vakillari, koordinatorlari hamda rivojlanayotgan davlatlardan taklif etilgan ma'ruzachilar o'rtasida tajriba almashish va o'zaro samarali hamkorlikni rivojlantirish uchun muhim maydon vazifasini bajaradi. Joriy yilda Albaniya, Armaniston, Botsvana, Kot-d'Ivuar, Estoniya, Efiopiya, Fiji, Gruziya, Gana, Keniya, Qirg'iziston, Lesoto, Latviya, Malavi, Moldova, Namibiya, Nepal, Shimoliy Makedoniya, Senegal, Serbiya, Sloveniya, Tanzaniya, Ukraina, O'zbekiston, Zambiya, Zimbabve kabi 26ta davlatdan 42 dan ortiq konsorsium koordinatorlari va kutubxonachi mutaxassislar ishtirok etdilar [7].

Ushbu Assambleyada nafaqat kutubxonachilar balki yirik nashriyotlarning agregatorlari ham ishtirok etib, ular bilan yuzma-yuz suhbat va kelishuvlari asosida yurtimizdagi barcha kutubxonalar quyidagi bazalardan chegirmali tarzda foydalanishi mumkin:

Brill Journals - Brill nashriyoti uchta turli sohalarga oid jurnal to'plamlarini taklif qiladi. Ushbu to'plamlar 249 nomdan iborat gumanitar va ijtimoiy fanlar jurnallari, 52 nomdan iborat xalqaro huquq va inson huquqlari jurnallari hamda 19 nomdan iborat biologiya jurnallari majmuasidan tashkil topgan. Mazkur jurnallar Brill nashriyotining o'ziga xos keng qamrovli mavzu yo'nalishlarini o'zida mujassam etib, Afrikashunoslik, Amerikashunoslik, Qadimgi Sharq va Misr tadqiqotlari, san'at tarixi, Osiyoshunoslik, kitob tarixi va kartografiya, Injilshunoslik, klassik tadqiqotlar, ta'lim, tarix, yahudiyshunoslik, adabiyot va madaniyatshunoslik, tillar va lingvistika, mediashunoslik, Yaqin Sharq va Islomshunoslik, filologiya va EvroOsiyo tadqiqotlari, shuningdek ijtimoiy fanlar, ilohiyot va jahon xristianligi, inson huquqlari, gumanitar huquq, xalqaro huquq, xalqaro munosabatlar hamda biologiya kabi yo'nalishlarni qamrab oladi [8]. Mamlakatimizdagi O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi, Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, Tarix instituti kabi bir qator universitetlarning ilmiy tadqiqotchilari uchun Brill nashriyotining manbalari muhim ahamiyatga egadir.

Cambridge Journals Online - Cambridge Journals Online platformasi 419 ta yetakchi jurnaldan iborat ko'p tarmoqli ilmiy to'plamga kirishni taqdim etib, ular orasida ilmiy va professional tashkilotlar tomonidan nashr etiladigan 200 dan ortiq

nufuzli jurnallar mavjud. Cambridge jurnallari o'zining yuqori sifat standartlari, keng qamrovi va tahririyat mustahkamligi bilan butun dunyoda tan olingan bo'lib, ko'plari o'z yo'nalishida yetakchi nashrlar hisoblanadi. Mazkur to'plam gumanitar, ijtimoiy va aniq fanlarni qamrab olgan keng tematik doira bilan ajralib turib, antropologiya, arxeologiya, hududshunoslik, san'at, astronomiya, kimyo, klassik tadqiqotlar, informatika, drama va teatr, yer va atrof-muhit fanlari, iqtisod, ta'lim, muhandislik, kino va media, tarix, geografiya, huquq, menejment, matematika, tibbiyot, musiqa, falsafa, fizika, siyosat, xalqaro munosabatlar, psixologiya, din, sotsiologiya, statistika va ehtimollik kabi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi [9].

Credo Online Reference Service, Academic Core Collection - Credo Online Reference Service, Academic Core Collection yagona qidiruv platformasi tadqiqot faoliyatini endi boshlayotgan talabalar hamda axborot savodxonligi bo'yicha o'qitish jarayonida tadqiqot metodologiyasini o'rganayotgan foydalanuvchilar uchun qulay interfeysga ega. To'liq matnli yuzlab nomlardan iborat ushbu to'plam san'at, gumanitar fanlar, ijtimoiy fanlar va STEM kabi oliy ta'limning asosiy yo'nalishlariga mo'ljallangan bo'lib, 900 dan ortiq qidirish mumkin bo'lgan entsiklopediyalar, lug'atlar, atlaslar va ma'lumotnoma manbalarini o'z ichiga oladi. Shuningdek, platforma 1000 dan ortiq qisqa ma'lumotnoma videolari, 500 000 dan ziyod yuqori aniqlikdagi san'at asarlari va fotosuratlar, turli mavzulardagi xaritalar bilan boyitilgan bo'lib, mazkur to'plamdagi bosma ekvivalent kontentning umumiy qiymati 130 000 dollardan oshadi. To'plam san'at, biznes, ta'lim, geografiya, tarix, huquq, adabiyot, tibbiyot, musiqa, falsafa, psixologiya, din, fan, ijtimoiy fanlar va texnologiya kabi keng mavzularni qamrab oladi. Platformaning moslashuvchan dizayni, Google Drive bilan integratsiya, audio fayllar va matnni o'qib berish funksiyasi hamda 100 dan ortiq tillarga tarjima imkoniyatlari foydalanuvchilar uchun qulaylik va keng kirish imkoniyatini ta'minlaydi [10].

De Gruyter Journals Collection - De Gruyter Journals Collection ilmiy tadqiqotning barcha asosiy yo'nalishlarini qamrab oluvchi 450 dan ortiq jurnalga, jumladan 340 ta obuna jurnali va 110 ta ochiq kirish jurnallariga keng qamrovli kirish imkoniyatini taqdim etadi. Mazkur to'plam Xalqaro Sof va Amaliy Kimyo Ittifoqi, Amerika Mineralogiya Jamiyati, Biokimyo va Molekulyar Biologiya Jamiyati, Buyuk Britaniya va Irlandiya Mineralogiya Jamiyati, Amerika Energiya Jamiyati, Yevropa Optika Jamiyati hamda Societas Linguistica Europaea kabi nufuzli ilmiy va professional jamiyatlar hamkorligida nashr etiladigan yuqori iqtibosli jurnallarni o'z ichiga oladi. Jurnallar biologiya, kimyo, geosiyosiy fanlar, klassik tadqiqotlar, tarix, matematika, fizika, muhandislik, tibbiyot, huquq, kutubxona va axborotshunoslik, tilshunoslik, adabiyotshunoslik, falsafa, ilohiyot, iudaizm, dinshunoslik, siyosat, iqtisodiyot va sotsiologiya kabi keng mavzularni qamrab oladi. To'plamning asosiy afzalliklari qatoriga onlayn obunachilarning 1995-yilgacha bo'lgan barcha resurslarga bepul kirish huquqi, shaxsiy foydalanish uchun kontentni hech qanday cheklovlarsiz yuklab olish, chop etish va saqlash imkoniyatlari kiradi [11].

African American Studies Center - Taniqli tarixchi Genri Lui Geyts rahbarligidagi Oksford afro-amerikalik tadqiqotlar markazi (AASC) afro-amerikaliklar va afrikaliklarning tarixi hamda madaniyatiga oid eng keng qamrovli

raqamli qo'llanmalardan biri hisoblanadi. Mazkur platforma minglab tarjimai hollar va tematik maqolalarni o'z ichiga olgan bo'lib, Mansa Musa, Barak Obama, Opra Uinfri, Chinua Achebe, Beyons Noulz va Nelson Mandela kabi yirik shaxslarning hayoti va faoliyatini chuqur yoritadi. AASC Afrika va diaspora tadqiqotlari, afro-amerikalik tadqiqotlar, san'at va turizm, biznes va mehnat, ta'lim va akademiya, hukumat va siyosat, tarix, din va ma'naviyat, fan va tibbiyot kabi ko'plab yo'nalishlarni qamrab olgan keng tematik doira bilan ajralib turadi [12].

Euclid Prime Collection - Euclid Prime nazariy va amaliy matematika hamda statistika yo'nalishlarida yuqori ta'sir ko'rsatkichiga ega, ekspertlar tomonidan ko'rib chiqilgan ilmiy jurnallar to'plami bo'lib, matematiklar uchun maxsus ishlab chiqilgan Project Euclid onlayn platformasi orqali taqdim etiladi. 2025-yilgi to'plam 31 nomdagi joriy hamda arxiv jurnallarini o'z ichiga oladi. Dastlab 2000-yilda Kornel universiteti kutubxonasi tomonidan tashkil etilgan Euclid loyihasi hozirda Duke universiteti nashriyoti tomonidan boshqariladi. To'plam amaliy matematika, statistika va nazariy matematika kabi asosiy mavzularni qamrab oladi. Uning muhim xususiyatlariga har bir maqoladan MathSciNet (Math Reviews), zbMATH va CrossRef bazalariga havolalar berilishi, har qanday qurilmada qulay o'qish imkonini ta'minlaydigan moslashuvchan veb-dizayn hamda barcha brauzerlarda matematik formulalarni aniq aks ettiruvchi MathJax display mexanizmining qo'llanishi kiradi [13].

HeinOnline - HeinOnline 239 milliondan ortiq sahifadan tashkil topgan yuridik tarixni to'liq matnli, to'liq qidiriladigan va tasvirga asoslangan formatda taqdim etadi. Mazkur platforma huquqiy tarixdagi mavjud bo'shliqni to'ldirib, tadqiqotchilarga ilgari internetda mavjud bo'lmagan tarixiy hamda zamonaviy huquqiy manbalardan foydalanish imkoniyatini yaratadi. O'zbekiston uchun HeinOnline asosiy paketi 170 dan ortiq mamlakatlarning konstitutsiyaviy tarixini, yuridik tarixga oid keng ko'lamli kitob va monografiyalarni, AQSh Oliy sudining asosiy ishlarini, AQSh qonunlari va nizomlarini, dengiz huquqi, xalqaro arbitraj, Gaaga konferensiyalari va konvensiyalari bo'yicha nashrlarni hamda fuqarolik huquqlari va ijtimoiy adolat, pandemiyalar tarixi (COVID-19), inglizcha huquqiy hisobotlar, qurol aylanishi va qonunchilik, xalqaro huquq tarixi, huquq akademiyasi loyihasi, Kongressning huquq kutubxonasi hisobotlari, Ochiq jamiyat adolat tashabbusi, AQSh va jahon bo'yicha qullik tarixi, madaniyati va huquqi, shuningdek AQSh Kodeksi, AQSh Nizomi va AQSh Oliy sudi kutubxonasi kabi tematik yo'nalishlarni qamrab oladi. EIFL a'zolari ushbu asosiy paketga qo'shimcha ravishda Huquq jurnali kutubxonasiga obuna bo'lish imkoniyatiga ega bo'lib, u 60 dan ortiq mamlakatda nashr etiladigan 90 dan ziyod mavzular bo'yicha 3 400 dan ortiq huquqiy davriy nashrlarni birinchi sonidan to eng so'nggi nashrigacha o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, Xorijiy yuridik davriy nashrlar indeksi (IFLP) ham mustaqil manba sifatida taklif etilib, xalqaro huquq, qiyosiy huquq va ko'plab davlatlarning qonunchiligini 30 tilda yoritadigan maqola va sharhlarning ko'p tilli indeksini o'z ichiga oladi; u 800 dan ortiq jurnallarni qamrab olib, 400 000 dan ziyod indeks yozuvlarini birlashtiradi hamda har yili yuzlab huquqiy insholar to'plamlari va konferensiya materiallarini tahlil qiladi [14].

IOPscience Extra - IOPscience Extra to'plami 91 ta obuna jurnaliga keng qamrovli kirish imkonini taqdim etib, ularning 65 tasi joriy, 26 tasi esa tarixiy jurnallar bo'lib, vaqt o'tishi bilan nomi o'zgargan yoki nashri to'xtatilgan nashrlarni ham o'z ichiga oladi, shuningdek, barcha yillarga tegishli arxiv materiallariga to'liq kirish imkoniyatini ham beradi. To'plam fizika, astronomiya va astrofizika, atom va molekulyar fizika, biotibbiyot muhandisligi, kondensatsiyalangan modda, ta'lim, atrof-muhit va energiya, asboblari va o'lchovlar, materialshunoslik, matematika va hisoblash, tibbiy fizika va biofizika, optika va fotonika, zarrachalar va yadro fizikasi, kvantika hamda biomassa kabi ko'plab ilmiy yo'nalishlarni qamrab oladi. IOPscience Extra IOP Science platformasi orqali taqdim etilib, ushbu platforma barcha IOP ning ochiq kirish jurnallariga ham murojaat qilish imkoniyatini beradi. IOPscience o'zi tadqiqotchilarga tegishli kontentni tez va samarali topish, shuningdek tadqiqot jarayonini boshqarishni osonlashtiruvchi funksional imkoniyatlari bilan ajralib turadi [15].

JSTOR Archive Journals - JSTOR gumanitar, ijtimoiy va aniq fanlarni qamrab oluvchi 2 800 dan ortiq jurnallarni o'z ichiga oladi. JSTOR arxivi barcha jurnallarning 1-jild, 1-sonidan boshlab har bir nashr uchun to'liq arxivni, shu jumladan avvalgi va tegishli nomlarni ham taqdim etadi. Jurnallar Arts & Sciences I–XV, Life Sciences, Business IV, Ireland, Hebrew Journals, Jewish Studies, Literature, Security Studies va Sustainability kabi to'plamlarga birlashtirilgan. Shuningdek, kelishuv tarkibiga Global Plants, 19th Century British Pamphlets, Struggles for Freedom: Southern Africa va World Heritage Sites: Africa kabi to'rtta asosiy manba to'plami ham kiritilgan bo'lib, ular gumanitar, ijtimoiy fanlar va tabiiy fanlar bo'yicha tadqiqot va ta'lim jarayonini qo'llab-quvvatlovchi ikki milliondan ortiq obyektни o'z ichiga oladi. JSTOR biznes, iqtisodiyot, tarix, siyosatshunoslik, til va adabiyot, san'at va san'at tarixi, musiqa, matematika va statistika, ta'lim, hayot haqidagi fanlar, ekologiya va botanika kabi keng mavzularni qamrab oladi. Platformaning asosiy afzalliklariga jurnal, kitob, tasvir va asosiy manbalarni yagona barqaror tizimda birlashtirishi, arxiv jurnallarining odatda birinchi sonlardan boshlab so'nggi 3–5 yilgacha bo'lgan davrni to'liq qamrab olishi, kontentning to'liq matnli qidiruvga ega bo'lishi, yuqori sifatli tasvirlarni taqdim etishi hamda millionlab iqtiboslar va havolalar bilan bog'langanligi kiradi.

JSTOR Backlist E-books - JSTOR butun dunyo bo'ylab 100 dan ortiq akademik nashriyotlar — jumladan universitet matbuotlari, davlat siyosati tashkilotlari va mustaqil nashriyotlar — tomonidan chop etilgan 67 000 dan ortiq yuqori sifatli elektron kitoblarga chegirmali kirish imkonini bermoqda. Ushbu baza institutlarga bir yil davomida cheksiz foydalanish imkoniyatidan so'ng, to'langan mablag'ning bir qismini eng ko'p foydalanilgan elektron kitob nomlarini abadiy saqlab qolish uchun yo'naltirish imkonini beradi va har yili yanvar oyida ushbu to'plamni yangi nashrlar bilan to'ldirib boradi. JSTOR elektron kitoblar to'plami antropologiya, san'at va san'at tarixi, ta'lim, biznes, iqtisodiyot, kinoshunoslik, sog'liqni saqlash fanlari, tarix, til va adabiyot, huquq, musiqa, falsafa, siyosatshunoslik, din va sotsiologiya kabi keng qamrovli sohalarni o'z ichiga oladi [16].

SAGE Premier - SAGE Premier jurnallari to'plami biznes, gumanitar fanlar, ijtimoiy fanlar, tabiiy fanlar, texnologiya va tibbiyot kabi keng qamrovli yo'nalishlarni qamrab oluvchi yetakchi xalqaro litsenziyadan o'tgan ilmiy jurnallarni o'z ichiga oladi. 2026-yilgi to'plamda 1056 ta obuna jurnali hamda SAGE Journals platformasida mavjud bo'lgan qo'shimcha 217 ta "Golden Open Access" jurnali taqdim etilgan. To'plam o'zining fanlararo keng qamrovi bilan ajralib turadi va bir milliondan ortiq maqolalarni o'z ichiga olgan 1050 dan ziyod rasmiy taqrizdan (peer review) o'tgan jurnallarga elektron kirish imkoniyatini taqdim etadi. Shuningdek, tashkilotlar obuna bo'lgan kontentga doimiy kirish huquqiga ega bo'ladi, mavjud obuna davom ettirilganda esa 1999-yildan boshlab chop etilgan materiallarga bepul kirish imkoni yaratiladi. Har yili mazkur bazaga yangi, sifatli ilmiy kontent qo'shib borilishi SAGE Premierning ilmiy axborot manbai sifatidagi ahamiyatini yanada oshiradi [17].

EIFL ning 4ta dasturi - ochiq ma'lumotlar bazasiga kirish, mualliflik huquqi, EIFL ning litsenziyali bazalari, ommaviy kutubxonalar innovatsion dasturi bo'yicha ishlar va kelgusida rejalashtirilgan vazifalarga ko'ra, EIFL hozirgi kunda 15 ta nashriyot bilan bepul va chegirmali tarzda maqola chop etish kelishuvi tuzgan bo'lib, 1500 dan ortiq Web of Science va Scopus analitik tizimlarida mavjud jurnallarda O'zbekiston bo'ylab barcha ilmiy izlanuvchilar bepul va chegirmali tarzda maqola chop etish imkoniyatiga ega [18]. Bugungi kunda Yevropada Diamond Open Access (OA) nashr tizimini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Open Access - bu ilmiy maqolalar, tadqiqot natijalari va akademik ma'lumotlarning cheklovlersiz, bepul va ochiq foydalanishni ta'minlovchi ilmiy nashr modeli bo'lib, u global miqyosda bilim almashuvini tezlashtiradi, tadqiqotlar shaffofligini oshiradi va ilmiy hamkorlik uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Bu bo'yicha "EIFL qo'llanmasi: Diamond Open Access nashriyotlarida sifatni ta'minlash (EIFL Guide: Quality in Diamond Open Access Publishing)" qo'llanmasi taqdim etilib, unda Diamond OA jurnallarining sifatini oshirish bo'yicha tavsiyalar va namunalar berilgan. Shuningdek, training.diamas.org platformasida ochiq va bepul o'quv modullari orqali nashriyotchilar uchun 14 ta kurs, interaktiv darslar, viktorinalar va infografikalar taqdim etilgan. toolsuite.diamas.org sahifasi orqali nashriyotchilar uchun tavsiyalar, strategik yo'riqnomalar, moliyaviy tahlil va hamkorlik vositalari taqdim etiladi. registry.diamas.org platformasi tashkilotlarni ro'yxatga olib, ularning profilini targ'ib qiladi va hamkorlik tarmog'ini kengaytiradi, forum.diamas.org esa tajriba almashish, seminar va treninglarda qatnashish uchun ochiq hamjamiyat vazifasini bajaradi.

Bugungi kunda ochiq fan siyosatiga e'tibor katta bo'lib, u ilmiy axborotning oshkoraligi, natijalarning erkin tarqatilishi va tadqiqot samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida qaralmoqda. EIFL yig'ilishida Fransiyaning Sorbonne Universiteti jamoatchilik bilan ishlash va bilimlarni tarqatish bo'yicha bosh direktor o'rinbosari va ochiq fan masalalari bo'yicha katta maslahatchi Anne-Catherine Fritzinger ochiq fan siyosati va xalqaro ilmiy hamkorlikdagi tajribalarini taqdim etdi. Sorbonne University 2011-yildan boshlab institutsional repozitoriy, ochiq kirish siyosati, open data siyosati va huquqni saqlash strategiyasini joriy etib, 2024-yilda Web of Science bazasiga obunani to'xtatdi va Angliya milliy OpenAlex

analitik tahliliy tizimini yaratdi [19]. 2026-yildan esa THE (World University Rankings, produced by Times Higher Education) reytingidan chiqishni rejalashtirgan [20]. Universitetda 7 ming tadqiqotchi, 3 ming doktorant, 135 ilmiy markaz faoliyat yuritadi hamda CNRS, INSERM, INRIA, IRD bilan hamkorlikda har yili 15 mingga yaqin nashr chop etiladi. CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique) – Fransiyaning eng yirik ilmiy-tadqiqot markazi bo‘lib, fizika, kimyo, biologiya, matematika, yer fanlari va gumanitar yo‘nalishlarda fundamental hamda amaliy tadqiqotlar olib boradi va 1000 dan ortiq laboratoriyaga ega. INSERM (Institut National de la Santé et de la Recherche Médicale) – sog‘liqni saqlash va tibbiyot sohalaridagi yetakchi ilmiy institut bo‘lib, tibbiy biologiya, klinik tadqiqotlar, farmakologiya va jamoat salomatligi yo‘nalishlarida yirik ilmiy ishlanmalarni amalga oshiradi. INRIA (Institut National de Recherche en Informatique et en Automatique) – raqamli texnologiyalar, sun‘iy intellekt, kiberxavfsizlik, robototexnika va algoritmlar bo‘yicha Fransiyaning asosiy ilmiy markazi hisoblanadi. IRD (Institut de Recherche pour le Développement) esa barqaror rivojlanish, ekologiya, suv resurslari, global sog‘liq, demografiya va migratsiya bo‘yicha tadqiqotlar olib boruvchi xalqaro ilmiy institut bo‘lib, rivojlanayotgan davlatlar bilan keng miqyosda hamkorlik qiladi. Bu tashkilotlarning barchasi o‘z sohasida yuqori ilmiy salohiyatga ega bo‘lib, universitetlar bilan hamkorlikda yirik ilmiy loyihalar, innovatsiyalar va global tadqiqot tashabbuslarini amalga oshiradi. Rivojlangan davlatlar ilmiy kommunikatsiyaning ustuvor yo‘nalishi sifatida Open Access modeliga faol o‘tmoqda va ilmiy natijalarni ochiq taqdim etish, ma’lumotlar ochiqligini ta’minlash va jamiyatning barcha qatlamlari uchun bilimga teng kirishni kengaytirishga qaratilgan siyosatlarni joriy etmoqda. Shu bilan birga, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun bu jarayon hali boshlang‘ich bosqichda bo‘lib, ular endilikda Springer, Elsevier, Wiley, Taylor & Francis, EBSCO kabi yirik nashriyot va xalqaro ilmiy bazalardan keng darajada foydalanish imkoniyatiga ega bo‘layotganini ko‘rish mumkin. Bunday resurslarga kirishning kengayishi albatta ilmiy tadqiqotlar sifatini oshirish, xalqaro ilmiy maydonga integratsiyalashuvni tezlashtirish va ta’lim jarayonini global standartlarga yaqinlashtirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Xulosa

O‘zbekiston oliy ta’lim muassasalarida xorijiy ilmiy-ta’limiy ma’lumotlar bazalaridan foydalanishni samarali tashkil etish ilmiy izlanishlar sifatini oshirish va ta’lim jarayonini xalqaro standartlarga moslashtirishda muhim ahamiyatga ega. Avvalo, oliy ta’lim muassasalari uchun markazlashtirilgan konsorsium modeli asosida litsenziyalar xarid qilish va masofadan turib foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Natijada universitetlar yirik xalqaro ilmiy-ta’limiy bazalarga alohida-alohida emas, balki yagona tizim sifatida birlashib murojaat qilsa, nashriyotlar ancha qulay va arzon narxlarni taklif qiladi. Bunday yondashuv barcha OTMlar uchun teng imkoniyat yaratib, ularni yuqori sifatli elektron resurslar bilan ta’minlaydi. Shuningdek, konsorsium asosida xarid qilingan ma’lumotlar bazalariga masofadan turib, universitetdan tashqarida yoki xizmat safarlarida foydalanish imkoniyati ham kengayadi. Natijada, axborot kutubxona raqamli infratuzilmasi

yaxshilanadi va butun oliy ta'lim tizimida ilmiy axborot resurslariga teng kirish mexanizmi shakllanadi.

Kutubxonalar o'rtasida resurs almashish tizimini yo'lga qo'yish, konsorsium xaridlarini optimallashtirish hamda foydalanish statistikasi orqali resurslarni samarali boshqarish taklif etiladi. Bu jarayon konsorsium xaridlarini optimallashtirishga, ya'ni bir xil resursni har bir kutubxona alohida sotib olish o'rniga, umumiy xarid orqali tejamkorlikka erishishga xizmat qiladi. Shuningdek, foydalanish statistikasini, qaysi baza yoki resursdan qancha foydalanganini tahlil qilish kutubxonalarga real ehtiyojni aniqlash, ortiqcha xarajatlarning oldini olish va mavjud resurslarni samarali boshqarish imkonini beradi. Natijada, kutubxonalar kamroq mablag' sarflab, ko'proq foyda beradigan, talab yuqori bo'lgan ilmiy resurslarni tanlay oladi.

Professor-o'qituvchilar va tadqiqotchilar uchun ilmiy ma'lumotlar bazalarida izlash, bibliometrik tahlil va ilmiy manbalarni tanlash bo'yicha muntazam treninglar tashkil etish hamda talabalar uchun axborot izlash ko'nikmalariga doir o'quv dasturlarini joriy etish zarur. O'zbekiston Milliy kutubxonasi ushbu yo'nalishda bir qator tashabbuslarni amalga oshirib kelayotgan bo'lsa-da, ilmiy axborotga bo'lgan yuqori talab va oliy ta'lim muassasalarining keng tarmoqni qamrab olishi xorijiy ilmiy bazalardan foydalanish ehtiyoji hali to'liq darajada ta'minlanmaganini ko'rsatmoqda. Yuqoridagi xorijiy elektron resurslarga obuna bo'lish, ulardan samarali foydalanish bo'yicha to'liq ma'lumot zarur bo'lsa, O'zbekiston Milliy kutubxonaga murojaat qilishingiz mumkinligini ma'lum qilamiz.

Adabiyotlar ro'yxati

1. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/peer-review>
2. <https://gov.uz/oz/edu/news/view/1330>
3. <https://gov.uz/oz/edu/news/view/1841>
4. https://www.natlib.uz/bbs/content/94_536443
5. Boysunova H., Rakhmatullaev M., Yusupov U. Ilm-fan va oliy ta'lim samaradorligini oshirishda axborot konsorsiumlarning roli // Oliy ta'lim taraqqiyoti istiqbollari. – Toshkent, 2025. – №17. – DOI: 10.34920/phe.2024.17.09.
6. https://eifl.net/e-resources?field_subject_tid_1=All&field_e_resource_type_tid_1=All&field_publisher_vendor_tid_1=All&shs_term_node_tid_depth=925
7. <https://eifl.net/events/2025-eifl-general-assembly>
8. <https://brill.com/browse?et=journal&pageSize=10&sort=datedescending>
9. <https://www.cambridge.org/core/what-we-publish/journals>
10. <https://infobase.com/solution/credo/credo-reference/>
11. https://eifl.net/sites/default/files/resources/de_gruyter_journals_collection_n_-title_list.xlsx
12. <https://oxfordaasc.com/>
13. <https://projecteuclid.org/euclid-prime-collection>
14. <https://home.heinonline.org/>
15. <https://iopscience.iop.org/journalList>

16. <https://guides.jstor.org/how-to-jstor/searching>
17. <https://www.sagepub.com/home>
18. https://www.eifl.net/uzbekistan_apcs
19. <https://www.sorbonne-universite.fr/en/news/sorbonne-university-unsubscribes-web-science>
20. <https://www.sorbonne-universite.fr/en/news/sorbonne-university-decides-withdraw-times-higher-education-world-university-rankings>